

Komenský vykládá Komenského

Citáty Jana Amose Komenského

Epizoda 16 – Mezi slavnými

Ctižádostivost

Ctižádostivost je úsilí vystoupit výše, než požaduje řád věcí. Nesmí se zaměřovat se soutěživostí, jež je jakýmsi brusem ctnosti. Působí proti pohrdání sebou samým, a to na základě principu, že sousední věci se navzájem podněcují a brousí, jako jeden řevavý uhlík zapaluje druhý. Charakteristickou vlastností ctižádostivosti je přání ostatní předčít nebo nikoho nepustit před sebe.

Z čeho ctižádost vzniká?

1. Ze zneužití panství, které člověku propůjčil Bůh. Bůh přece řekl: Panujte nad stvořeními (Gn 1,28). Naše mysl se však tohoto svého práva drží tak přísně, že dychtivě touží skoro nikde nechybět a všude mít vrch. A tento podnět přirozenosti je tím jediným pramenem, z něhož tryskají mnohé proudy našich zápasů a zaplavují svět, ovšem ve špatném směru. Lidé totiž tuto touhu panovat neuplatňují na sebe samé, ale každý ji odvádí jinam, kde se slévá s tužbami jiných. Z toho pochází svár a boj lidských vůlí, které se všelijak proplétají po způsobu mořských vln. A co kdyby se lidé naučili neopouštět své nitro, zdržovat se ve svém středu a poroučet ani ne tak věcem jako spíše každý sobě samému jako pánu nad věcmi? Nesplní pak tento podnět naší přirozenosti úkol, který podle nás má? Neujme se vlády nad pohnutkami, tužbami a city? Rozhodně k tomu dojde, pokud si lidé jako pravidlo osvojí toto: Kdo sebe přemůže mocí, silnější bývá než ten, kdo přepevný dobude hrad: nemůže být větší ctnost. To je vzato ze Šalomouna (Př 16,32).
2. Ctižádostivost též vzniká z hlouposti a neznalosti sebe. Sláva, jež vzešla z ušlechtilých a čestných skutků, je skvělou odměnou za ctnost. Jestliže se někdo nesnaží zasloužit si ji řádným způsobem a nevyvíjí úsilí oprostít se od pohrdání, je odrodilec a zrádce sebe samého. Je dokonce zlehčovatelem samotné ctnosti, jejímž vavřínem pohrdl. Je totiž dovoleno vydat se za dobrou pověstí, ovšem po cestě ctnosti. Ctnost pak za sebou vleče svůj stín – chválu. Ale běda! Jak se valí ta dravá bystřina ctižádostivosti z pramene hlouposti a neznalosti sebe samého a mnohé odvléká do prázdna, ba i do záhuby! Takoví lidé si osobují přehnané nároky a buď se mlčky vypínají, nebo se veřejně sami sebou i vším, co mají, chlubí, chvástají a bezmezně povyšují. Také se ti prázdní chlubilové uboze doprošují o pocty a úřady a neodbytně, někdy i směšně se domáhají přízně davu.

Obecná porada o nápravě věcí lidských II. 209–210

Proč se ctižádostivosti vyhýbat?

1. Být nadřazen jiným není přece nic jiného než okázale vyhlížející mrzutost. Každý by se jí vyhnul, kdyby věděl, jaké moře zla v sobě zahrnuje.
2. Jestliže sláva nemá svůj původ v ctnosti, je jako dým a nemá dlouhého trvání. Má-li původ v ctnosti, pak si jí nevšímejme. Ctnost totiž nedělá nic kvůli vnějšímu lesku, protože je sama sobě tou nejkrásnější odměnou. A tak ctnost musí mít slávu za následek a nesmí si ji vynucovat,

tím méně na ni líčit. Vysoké postavení získané podvodem, ctižádostí a těmi nejhoršími prostředky nesmí stát za to, aby si ho čestný muž vážil.

3. O tom, jak marná a krátkodobá záležitost je posmrtná sláva nebo lačná touha po proslulosti, viz Besold 146,62. O tom, jak hrozná, marná a nicotná je ctižádostivost, viz Seneca, list 85.
4. Ctižádostivost je neukojitelná. Jakmile se dosáhne něčeho, co se zdálo být vrcholem, ukáže se, že je to jen stupínek.
5. Dychtit po slávě a panování je přirozená věc. Když se však překročí meze, má to za následek pád do toho nejhoršího.

Obecná porada o nápravě věcí lidských II. 209–210

Jak se ctižádostivosti zbavit?

1. Ponížeností. Člověk se latinsky řekne homo, což souvisí se slovem humus – hlína, země. Tedy poníženost až k zemi je pro člověka tou nejvhodnější ctností. Je jistě nejbezpečnější držet se u země a nedychtit po výškách, neboť výšinu většinou provází prudký sráz. Naproti tomu, kdo má pod nohama zem, nemá, odkud by spadl.
2. Skromností. Necht' tě všude doporučuje tvá skromnost! Svě dobré stránky si nechávej pro sebe a nevystavuj je na odiv. Starej se spíše o to, abys ctihodný byl, než se jím zdál; nabízí-li se ti zasloužená pocta, s úctou ji přijmi nebo ji skromně odmítni, jestliže to tvé poměry neumožňují.

Obecná porada o nápravě věcí lidských II. 209–210

Nic nedělej pro povrchní lesk a slávu

Nic nedělej, neříkej a nezamýšlej jen pro povrchní lesk. Bdi sám nad sebou, i když se nikdo nedívá, a ještě více, když se dívá a protože se dívá. Jednej tak, aby se nezdálo, že odsuzuješ všechno, co neděláš nebo necítíš sám. Je dovoleno být moudrý, je dovoleno žít v dostatku, je dovoleno vynikat, ale bez okázalosti a bez závisti. Sobě žij, s sebou přebývej, neusiluj o velké věci. Mohutným přívalům vod maličká unikne loď.

Jestliže tě Bůh přece postaví na světlo, hled', abys svítil, a ne čadil. Raduj se pak z toho, že dobří lidé o tobě mají uctivé mínění, a nezpychni. Boha uznávej za původce i činitele veškerého dobra a sebe pokládej za nástroj v jeho ruce. A proto líbej ruku jemu, nikoli sobě. A máš-li učinit něco výjimečného, požádej Boha o pomoc a mlčky se pusť do díla. Neopěvuj vítězství před jeho dosažením, až pochválí původce samo dílo nebo ústa jiného člověka. *Obecná porada o nápravě věcí lidských II. 209–210*

Jak být spokojený se svým postavením

Dokonalost vlády nad lidskou přirozeností (neboli mravního světa) spočívá v dokonalém občanském míru a klidu.

To si vyžaduje trojí. 1. neznepokojovat sama sebe. 2. neznepokojovat kvůli sobě své okolí. 3. nenechat se kvůli ničemu znepokojovat jinými. Je třeba spokojit se se svým údělem. Ať už byl člověk určen pro jakékoli místo, úřad nebo hodnost, má na něm setrvat a činit to, co je třeba činit. Je pro obec stejně užitečný na tom nejnižším stupínku jako na tom nejvyšším. Tak je tomu s kameny a dřevy v budovách. Ať jsou uloženy v základech, ve stěně nebo na střeše, vpředu nebo vzadu, mají stejný význam. Stejně tak u stromu ta část, jíž bylo přikázáno setrvat v kořeni, tam také setrvává, ta část, jíž bylo přikázáno vyrůst do kmene, tam i vyrostla, a ta, která měla vystoupit až do listí, tam vystoupí. A to, co bylo učiněno plodem, nezávidí listu, a ani kůra nezávidí dřeni. Jestliže lidé od tohoto vzoru ustupují a vzájemně se nad sebe povyšují, brzy dojde k porušení klidu a následují

různice, stranická řevnivost a války, což má za následek pohromy a zkázu. *Obecná porada o nápravě věcí lidských II. 242–243*

Citáty jsou vybrány z těchto knih Jana Amose Komenského a vztahují se vždy k obsahu jednotlivých dílů animovaného seriálu:

KOMENSKÝ, J. A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských, I., II., III.*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992.

KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*, Žandov: Nakladatelství Poutníkova četba, 2010.

KOMENSKÝ, J. A. *Unum Necessarium - Jedno nezbytné*, Praha: Nakladatelství Kalich, 1999.

KOMENSKÝ, J. A. *Předehra pansofie, Objasnění pansofických pokusů*, Praha: Nakladatelství Academia, 2010

KOMENSKÝ, J. A. *Didactica*. In *Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia*, sv. 11, Praha: Nakladatelství Academia, 1973

KOMENSKÝ, J. A. *Epistula ad Montanum*. In *Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia*, sv. 1, Praha: Nakladatelství Academia, 1969

Odkazy u citátů z *Obecné porady o nápravě lidských* jsou ve formátu svazek (římskými číslicemi) a číslo stránky.

ČESKÉ STUDNY

